

El nom fa la cosa?

Les biblioteques per a pacients: una aproximació terminològica

AURORA VALL CASAS
Grup d'Investigació DENEÀ
Facultat de Biblioteconomia i Documentació
Universitat de Barcelona
Melcior de Palau, 140 - 08014 Barcelona
Tel. 93 403 47 53
auroravall@ub.edu

RESUM

En el marc d'un projecte més ampli d'estudi sobre les biblioteques per a pacients a Catalunya i Espanya, s'han detectat importants vacil·lacions terminològiques en les fonts bibliogràfiques consultades a l'hora de designar les biblioteques per a pacients. L'objectiu és reflexionar sobre el que implica aquesta diversitat de designacions possibles i detectar si els termes emprats descriuen el servei que s'ofereix a partir de la consulta de les següents

fonts: obres de consulta generals, obres de consulta especialitzades (terminologia, diccionaris i enciclopèdies, llistes d'encapçalaments de matèria i thesaurus) i obres teòriques especialitzades en serveis bibliotecaris a pacients hospitalitzats (monografies, articles, comunicacions, memòries i textos legals i normatius). Com que el problema va més enllà del català i el castellà, també s'ha revisat bibliografia en anglès, francès i italià.

PARAULES CLAU: Biblioteques per a pacients; Catalunya; Espanya; Terminologia.

Lo que define esencialmente a una biblioteca son sus usuarios, las personas que se sirven de ella para obtener información sobre un determinado tema, o simplemente para satisfacer su ocio.

JOSÉ LUIS DE BLAS ÁGUEDA, 1997

1. Introducció

Aquesta comunicació s'emmarca en un projecte més ampli d'estudi sobre les biblioteques per a pacients a Catalunya. Durant la recerca bibliogràfica s'han detectat importants vacil·lacions terminològiques en català a l'hora de designar les biblioteques per a pacients: *biblioteca d'hospital*, *biblioteca de malalts*, *biblioteca per a malalts als hospitals*, *medioteca hospitalària*, *ludoteca*, *biblioteca d'aula hospitalària*, *servei de lectura als hospitals* o *racó de cultura* entre altres. La diversificació és encara més gran si es consulten fonts en altres llengües com el castellà: *biblioteca de enfermos*, *biblioteca para pacientes*, *biblioteca de pacientes hospitalizados*, *biblioteca hospitalaria de enfermos*, *biblioteca para el enfermo del hospital*, *servicio bibliotecario en hospitales* o *servicio de biblioteca de hospital*; el francès: *bibliothèque d'hôpital*, *bibliothèque des malades* o *médiathèque*; l'italià: *biblioteche ospedaliere*, *biblioteche per pazienti*, *bi-*

blioteche per degenti o ludoteca; o l'anglès: patient's library, restroom, playroom, lounge room, recreation room o teenroom entre molts altres.

L'objectiu d'aquesta comunicació és reflexionar sobre el que implica aquesta diversitat de designacions possibles, especialment en l'entorn lingüístic català i castellà però també tenint en compte altres llengües com l'anglès, el francès i l'italià, i detectar fins a quin punt *el nom fa la cosa*; és a dir, si els termes emprats descriuen el servei que s'ofereix.

En primer lloc presentarem algunes de les raons que determinen i fomenten aquest caos terminològic. Seguidament exposarem la metodologia de treball tot definint la tipologia de fons consultades i el camp de cerca. A continuació analitzarem aquestes fonts tant des d'un punt de vista terminològic com semàntic i tancarem l'apartat amb unes conclusions que ens serviran de punt de partida per, ja en el darrer punt de la comunicació, reflexionar sobre quina terminologia s'hauria d'utilitzar en català.

2. Marc contextual: les raons del caos

La llista, només a tall d'exemple, que hem presentat més amunt de possibles designacions que s'utilitzen per a expressar un servei bibliotecari vinculat als malalts hospitalitzats, posa de manifest una situació caòtica tant pel que fa a la terminologia emprada com per la diversitat de significats i matisos que implica. Les raons que han dut a aquesta situació de confusió són de diversa naturalesa però les agruparem en dos grans grups: raons que podríem dir «lingüístiques», ço és, vinculades a la llengua, i raons més teòriques estretament relacionades amb la disciplina en què se situen les biblioteques per a pacients, és a dir, la biblioteconomia.

2.1. Raons vinculades a la llengua

El català, tot i ser una llengua minoritària i no tenir estat, disposa de les institucions necessàries que vetllen per la seva qualitat i pervivència. Per una banda l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), *té cura de l'estudi de la llengua, estableix la normativa i vetlla perquè el procés de normalització d'aquesta llengua sigui coherent arreu del seu àmbit lingüístic* i, per l'altra, el TERMCAT, que ha de *promoure, coordinar i desenvolupar les activitats terminològiques en llengua catalana*. En aquest sentit, el TERMCAT *té encomanada la normalització dels neologismes del lèxic d'especialitat, que consisteix en: l'aprovació de les formes catalanes dels nous termes que sorgeixen en els àmbits tècnics, científics o humanístics... i en la fixació de criteris lingüístics i terminològics que facilitin el treball terminològic i el desenvolupament dels llenguatges d'especialitat en català*.

Malauradament, això és insuficient per donar resposta a l'actual demanda social i les vacil·lacions terminològiques no sempre es poden resoldre amb la rapidesa que se-

ria desitjable. Si a aquesta situació se li afegeix una disciplina com la biblioteconomia, amb un important component de desconexió social, les possibilitats de tenir una bona terminologia especialitzada en aquest àmbit es redueixen dràsticament.

Així doncs, i en línies generals, ens trobem que en català, la terminologia relacionada amb la biblioteconomia no està ni prou fixada ni prou actualitzada tot i els esforços remarcables que s'estan fent i les aportacions constants que es poden consultar periòdicament al Cercaterm i a la Neoloteca del TERMCAT.

Ara bé, si mirem altres llengües romàniques que ens són pròximes, veurem que la situació tampoc no difereix tant del català, tot i no ser llengües minoritàries i tenir estat. Els exemples més evidents ens els proporcionen el castellà, el francès i l'italià. Són llengües, tal i com mostrarem més endavant, que també tenen importants vacil·lacions terminològiques. L'anglès, en canvi, és una llengua amb una terminologia més fixada degut, entre altres raons, a l'important nombre d'obres de consulta especialitzades que proposen termes i definicions.

2.2. Raons vinculades a la disciplina

La biblioteconomia és una disciplina amb poc reconeixement social a Catalunya i Espanya tot i els esforços i progressos que s'estan produint en aquests darrers anys. Si a aquesta desconexió generalitzada li afegim el desconeixement per part dels ciutadans del dret a un servei com és la biblioteca pública i, per extensió, la biblioteca per a pacients, no ens ha d'estranyar que aquests mateixos ciutadans també desconeguin el dret a una biblioteca per a pacients i no sàpiguen, per tant, com s'ha de designar. Si no es coneix, no s'anomena.

Però no només és la societat, entesa de manera global, que desconeix les biblioteques per a pacients, els mateixos professionals bibliotecaris tenen poc més que una noció vague del servei que ha d'oferir una biblioteca d'aquestes característiques. El fet de tractar-se de biblioteques amb un important component de voluntarisme i amateurisme, o potser també pel fet d'haver de conviure amb biblioteques mèdiques que tenen una forta presència als hospitals (tant des del punt de vista físic com pressupostari, per esmentar només dos aspectes prou evidents), fa que les biblioteques per a pacients tinguin poc reconeixement entre el mateix col·lectiu professional i no se les tingui en prou consideració. Una prova d'aquesta afirmació és la constant vacil·lació terminològica a l'hora de designar aquest servei, fins i tot entre els mateixos especialistes en aquest tipus de biblioteques. A més, es tracta d'un servei bibliotecari amb molt poca visibilitat tant si ens cenyim als serveis en si mateixos (com identificar-los i localitzar-los dins d'un hospital? qui i com informa als malalts acabats d'ingressar d'on es troba i què els pot oferir aquesta biblioteca?) com si ens referim a la bibliografia (la producció documental sobre aquest tema a Catalunya i Espanya és no només escassa si no molt difícil de localitzar i accedir-hi).

3. Marc conceptual:

de què parlem quan parlem de biblioteques per a pacients?

A l'hora de definir què és una biblioteca per a pacients hi ha diferents aspectes que cal tenir en compte i que d'una manera o altra intervenen en la fixació del terme. Nosaltres destacarem els que, al nostre entendre, incideixen directament en la denominació del servei: la seva funció, els seus usuaris, la tipologia documental que ofereix i la seva dependència institucional. Tot i partir sempre de la realitat catalana i espanyola a l'hora de descriure cadascun d'aquests aspectes, sempre que ha estat necessari hem fet referència a altres realitats per tal d'oferir una perspectiva més àmplia.

Finalment, creiem necessari recordar que com que es tracta d'un servei bibliotecari amb gairebé un segle d'història, és inevitable que el concepte de biblioteca per a pacients hagi anat evolucionant al llarg dels anys de manera paral·lela a com ho ha fet la societat.

3.1. Des del punt de vista de la seva funció:

per a què serveix una biblioteca per a pacients?

Les primeres referències bibliogràfiques publicades a Catalunya i Espanya sobre les biblioteques per a pacients (Miralda, 1934; Capdeville, 1934) apunten cap a una doble funció: l'oci i la formació; és a dir, distracció per al malalt però també una oportunitat per a formar-se ja que les hospitalitzacions eren prou llargues com perquè el pacient aprofités l'oportunitat que se li oferia d'aprendre per millorar la seva situació un cop recuperat. Les biblioteques que es van instal·lar als hospitals durant la Guerra Civil confirmen aquesta doble voluntat tot reforçant un dels objectius que es va marcar la II República espanyola en relació amb l'alfabetització i l'educació. Durant aquests anys trobem, a més, referències al valor terapèutic de la lectura i a la importància que la biblioteca i les seves bibliotecàries tenen a l'hora d'aprofitar aquest potencial. Així doncs, a l'oci i la formació cal afegir-li una finalitat terapèutica del servei.

L'escassa bibliografia publicada durant la postguerra suggereix un servei orientat única i exclusivament a l'oci, a la distracció i a l'evasió del malalt. No és fins cap a finals dels anys seixanta i principis dels setanta, i en el context dels hospitals i/o serveis pediàtrics, que s'apunta cap a una biblioteca que esdevé un auxiliar de l'aula hospitalària i, com a tal, ha d'oferir materials didàctics i per a la docència. La voluntat educativa i formativa de la biblioteca per a pacients dels hospitals tal i com es va plantejar durant els primers temps ha desaparegut del tot llevat d'aquests serveis que s'ofereixen en entorns pediàtrics. Les raons d'aquest canvi cal anar-les a buscar en l'evolució de la societat espanyola i catalana i en la normalització de l'alfabetització de la seva població amb el pas dels anys.

Malgrat tot, aquesta vessant educativa s'ha reprès posteriorment però plantejada des d'una nova perspectiva: l'educació en temes relacionats amb la salut. A principis de la dècada dels noranta es proposa aquesta nova funció de la biblioteca per a pacients, juntament amb la d'informar sobre la pròpia malaltia, tot recollint l'experiència en altres països, especialment els de l'àmbit anglosaxó (Rodríguez del Castillo; Palermo, 1990). Una biblioteca per a pacients ha d'oferir informació i formació sobre salut en general i sobre la pròpia malaltia en particular. Tot i que la bibliografia apunta tímidament en aquesta direcció, amb l'aprovació de lleis sobre el dret a la informació i a l'autonomia dels pacients tant a Catalunya (2000) com a Espanya (2002), s'ha potenciat aquesta funció formativa i educativa. Malauradament, cap de les dues lleis explicita la intervenció d'un servei bibliotecari en l'exercici d'aquest dret.

Per tant, doncs, a dia d'avui la biblioteca per a pacients a Catalunya i Espanya hauria de tenir les següents funcions: distreure i formar i informar sobre la pròpia salut. La funció educativa entesa en un sentit general ha quedat reduïda als contextos pediàtrics mentre que la funció terapèutica tant important en els seus orígens ha anat desdibuint-se i actualment perviu bàsicament en els hospitals que tracten malalties mentals.

Amb tot, creiem necessari fer esment a la realitat anglosaxona, molt diferent de la que presenta l'Europa continental, que segueix força el panorama fins aquí explicat per a Catalunya i Espanya. En el món anglosaxó, especialment Estats Units d'Amèrica, la biblioteca per a pacients actual se centra majoritàriament en l'educació i la formació en temes de salut. La vessant més lúdica i orientada a l'oci s'ha deixat en mans de voluntaris (només ocasionalment bibliotecaris) que depenen d'ONGs i fundacions privades i que es plantegen un servei que va més enllà dels llibres, tot potenciant de manera especial l'ús de les TIC; és per això que la designació biblioteca per a pacients va desapareixent progressivament a l'hora que es van imposant nous termes per a descriure aquesta realitat tan complexa: *playroom*, *teenroom* o *restroom*, entre altres (Rodríguez Parada; Vall Casas, 2005) (Rodríguez Parada; Vall Casas, 2006a).

3.2. Des del punt de vista dels usuaris: a qui va adreçada una biblioteca per a pacients?

Tot i que inicialment aquest servei bibliotecari anava única i exclusivament adreçat als malalts, al llarg del temps i a mesura que la societat canviava (i els hospitals també), els usuaris potencials s'han anat diversificant.

En primer lloc, el servei s'ha ampliat als familiars i acompanyants dels malalts perquè també passen moltes hores a l'hospital. A més, tenen les seves mateixes necessitats: ocupar les llargues hores d'espera, distreure's, mantenir el contacte amb el món exterior i tenir informació i formació sobre la malaltia per tal de saber com serà la vida un cop finalitzi l'hospitalització, entre altres. Per tant, ben aviat la frontera entre malalt i acompanyant ha anat desapareixent.

Des de ja fa uns quants anys, s'ha potenciat de manera especial el servei als infants i adolescents per considerar-los els més desprotegits, més febles i més necessitats de distracció durant l'hospitalització. És per això que els pocs serveis que avui dia existeixen a casa nostra s'ocupen d'una manera especial d'aquest tipus d'usuari. En aquesta mateixa línia, però ja en entorns de residències geriàtriques, s'està començant a treballar en la preparació de serveis adreçats a la gent gran, l'altre gran col·lectiu també considerat més vulnerable i amb unes necessitats molt concretes.

En relació amb l'ús que poden fer de la biblioteca per a pacients la resta de persones vinculades a l'hospital (personal medicosanitari, tot el personal laboral de l'hospital, estudiants universitaris) ja no hi ha consens i depèn molt de la visibilitat del servei, de les seves funcions i, sobretot, de la importància que se li dóna des de la direcció de l'hospital. A Espanya i Catalunya, la precarietat d'aquest servei ha fet que en pocs casos s'hagin plantejat aquestes qüestions. Normalment es tracta de serveis adreçats exclusivament als malalts i familiars. Ara bé, en alguns països europeus s'ha optat per considerar la biblioteca que hi ha dins de l'hospital com una biblioteca pública més i, per tant, l'accés està obert a tothom que vagi a l'hospital (Rodríguez Parada; Vall Casas, 2006a). En canvi, en certs hospitals nord-americans es prohibeix explícitament la presència del personal medicosanitari a les instal·lacions de la biblioteca o d'espai de lleure per als pacients (llevat del cas que es treguin l'uniforme de feina!) perquè es considera que es tracta d'un espai de desconexió i llibertat per al malalt i, per tant, no hi ha d'haver cap senyal visible de la malaltia.

Voldríem fer un breu apunt relacionat amb els malalts domiciliaris. Nosaltres ens hem centrat en els malalts hospitalitzats però cal no oblidar les necessitats i els drets dels malalts que acaben el seu procés de curació i recuperació a casa seva (un col·lectiu cada cop més nombrós). Qui és que els ha d'oferir aquest servei? Certament tenen una biblioteca pública de referència que és qui ha d'assumir aquesta funció, ara bé, no s'ha de menystenir el vincle existent entre malalt ambulatori i biblioteca per a pacients, sobretot en llargs processos d'aïllament en què les poques sortides que es fan són les visites mèdiques al centre hospitalari i que acostumen a tenir una certa freqüència i periodicitat que els en facilitaria l'ús.

Vista aquesta diversitat d'usuaris potencials, fins a quin punt podem designar única i exclusivament aquestes biblioteques com a biblioteques per a pacients si amb aquest terme estem exclouent-ne molts?

3.3. Des del punt de vista dels fons i dels suports documentals que s'ofereixen: biblioteca o mediateca?

Si en els seus orígens les biblioteques per a pacients oferien única i exclusivament llibres, a mesura que els anys han passat l'oferta s'ha anat ampliant. De primer, incorporant-hi la premsa diària i algunes revistes d'actualitat i, més endavant, cassetts, vídeos,

cd-roms, DVDs, etc. Aquesta ampliació dels fons obliga, a més, a la incorporació de les TIC en l'oferta de serveis així com tot el que això comporta, especialment la connexió a internet.

En el cas dels països anglosaxons i una bona part dels de l'Europa més continental, ja fa anys que han incorporat les TIC a aquestes biblioteques i, en general, a l'oci que es proporciona als malalts ingressats (Rodríguez Parada; Vall Casas, 2004). A Catalunya i Espanya han començat a tenir una certa presència a partir del projecte Ciber@ules de la Fundació la Caixa (es tracta d'un espai pensat per minimitzar, mitjançant l'ús de les TIC, l'impacte que provoca en els infants hospitalitzats i les seves famílies l'estada a l'hospital) però encara es troben a les beceroles i no existeix un servei adreçat a tots els usuaris potencials (més enllà dels infants i de la voluntat educativa i escolar que tenen les ciberaules).

La incorporació de les TIC ens amplia l'espectre dels materials que es poden oferir més enllà dels formats. L'accés a internet, per exemple, dona la possibilitat de crear grups, d'arribar als que no es poden moure de l'habitació, de fomentar les xarxes, de mantenir el contacte amb el món exterior, etc.

També en relació amb els fons, i ja en un context més estrictament pediàtric, trobem les joguines com a part essencial (tant joguines tradicionals com videojocs de tota mena).

Aquesta diversitat de materials condicionarà en part la denominació d'aquest servei... i de la majoria de serveis bibliotecaris del món. Cal abandonar el terme biblioteca i potenciar el de mediateca com ho han fet a França o bé és millor mantenir la tradició del terme encara que el concepte sigui més ampli i abasti tots els suports i formats possibles?

3.4. Des del punt de vista de la dependència institucional: un servei vinculat a la biblioteca pública de referència?

Tot i que segons les normes (IFLA, Unesco) les biblioteques per a pacients han de ser un servei vinculat a la biblioteca pública en la mesura que la biblioteca pública ha de garantir l'accés a tots els ciutadans, independentment d'on es trobin, la realitat és ben diferent. La presència de la biblioteca pública a l'hospital en forma de servei especial depèn no només de la voluntat i els mitjans de la biblioteca pública que li correspongui si no també de la bona disposició a acceptar-la i potenciar-la des de la direcció de l'hospital. L'existència d'una biblioteca per a pacients és un projecte en el qual s'han d'implicar, forçosament, diferents parts i només amb la bona harmonia, la bona voluntat i la convicció de les bondats del projecte, podrà reeixir un servei d'aquestes característiques.

No existeixen models únics si no que cada biblioteca s'adapta a la realitat del seu context i, consegüentment, tant trobem les que estan vinculades a les biblioteques pú-

bliques com les que són completament independents i es troben en mans d'organitzacions de voluntaris o de fundacions privades.

A Catalunya i Espanya, la vinculació d'aquestes biblioteques amb les biblioteques públiques depèn molt de la bona voluntat de les parts implicades. No hi ha, ara per ara, un model comú si no que cada centre, cada biblioteca pública, actua de manera individual i segons les necessitats que es detecten, la bona voluntat del personal i de les demandes dels usuaris (poques encara perquè desconeixen aquest dret). En el cas de França i Itàlia, en canvi, existeix una vinculació molt directa que es potencia des de la mateixa Administració. En els països anglosaxons, contràriament, es tracta de dos móns separats, sense vinculació aparent (Rodríguez Parada; Vall Casas, 2005).

Fins aquí hem vist que són molt diverses les possibilitats semàntiques d'una biblioteca per a pacients, inevitablement, també moltes les possibilitats de representació semàntica atenent-nos a tantes consideracions.

4. Metodologia de treball

4.1. Tipologia de les fonts documentals consultades

Abans de descriure amb detall les fonts consultades volem deixar constància que en cap cas s'ha pretès fer una revisió bibliogràfica exhaustiva; només s'ha volgut prendre el pols a una gamma prou significativa d'obres representatives per tal de deixar constància del caos terminològic que defineix aquesta tipologia de biblioteques.

Els criteris de selecció de les obres responen a la voluntat de mostrar un panorama al més ampli possible, des de les obres de consulta generals a les quals pot tenir accés qualsevol ciutadà que vagi a una biblioteca pública fins a les més especialitzades que hauran d'utilitzar els professionals de la disciplina. Aquest plantejament s'ha fet per tal de mostrar com descriuen aquest servei els canals bibliogràfics habituals adreçats als diferents col·lectius (públic general, professional especialitzat) perquè els estudis que hem realitzat fins ara sobre el tema demostren una gran desconeixença d'aquest servei i volíem determinar si la seva presència o no a la bibliografia podia ser-ne un dels motius.

Així doncs, hem revisat bàsicament dos tipus de fonts documentals; per una banda les obres de consulta (generals i especialitzades) i, per l'altra, les obres teòriques especialitzades sobre el tema des de la perspectiva de la biblioteconomia (hem desestimat voluntàriament obres especialitzades en medicina com el *Diccionari enciclopèdic de medicina* o el *MeSH*, per citar-ne dues de prou representatives, —tot i haver-hi fet algunes consultes— per acotar millor el context del nostre estudi i perquè la breu prospectiva feta apuntava majoritàriament cap a les biblioteques especialitzades en ciències de la salut exclusivament).

A. Obres de consulta

— Obres de consulta generals:

- Diccionaris de llengua
- Enciclopèdies

— Obres de consulta especialitzades:

- Bases de dades terminològiques
- Diccionaris i enciclopèdies especialitzats
- Tesaurus i llistes d'encapçalaments de matèria

A. Obres teòriques especialitzades en biblioteconomia

- Monografies
- Articles
- Comunicacions
- Tesis i memòries
- Textos legals i normatius

Pel que fa a les *obres de consulta generals*, tal i com hem comentat anteriorment, han estat triades per tal de veure com els diccionaris i les enciclopèdies que les persones tenen més a l'abast descriuen aquest servei. Creiem que aquesta és una via natural de coneixença de l'entorn que té qualsevol ciutadà.

Les *obres de consulta especialitzades* són de dos tipus clarament diferenciats; per un cantó hi ha les obres de consulta enteses en sentit estricte (diccionaris —tant de definicions com d'equivalències— i enciclopèdies) i, per l'altre, les que són eines per a la descripció del contingut (tesaurus i llistes d'encapçalaments de matèria). Aquesta darrera tipologia l'hem inclosa perquè els llenguatges documentals obliguen a una designació única per a cada concepte de tal manera que ens mostraran, forçosament, la forma preferent que han triat així com totes les possibles sinonímies del terme que es busca. Existeix, a més, una segona raó que és conèixer quina ubicació es dona al terme cercat dins d'una estructura conceptual més o menys elaborada segons es tracti d'un llenguatge d'abast enciclopèdic (llistes d'encapçalaments de matèria) o d'un d'especialitzat (tesaurus). També hi ha una darrera raó que podríem dir-ne «endogàmica»: veure com els llenguatges documentals elaborats per professionals de la biblioteconomia expressen la pròpia terminologia i com la defineixen.

En relació amb les *obres teòriques especialitzades*, es tracta d'una selecció de les fonts que hem anat utilitzant en el procés de recerca bibliogràfica per al nostre estudi sobre les biblioteques per a pacients: monografies (gairebé inexistents), articles (la ti-

pologia més nombrosa), comunicacions a congressos i tesis i memòries, entre altres. Ens ha semblat interessant incorporar la consulta de textos legals i normatius perquè són els que ajuden a fixar la terminologia i a difondre-la. En aquest cas concret, les lleis consultades tant fan referència a la vessant biblioteconòmica del tema (les diferents lleis relacionades amb els sistemes de lectura) com a la relacionada amb el malalt (lleis concernents al dret d'informació i a l'autonomia dels pacients). En relació amb la normativa ens hem centrat en les directrius que proposa la mateixa IFLA per a aquest tipus de biblioteques.

Inicialment només volíem cenyir-nos a les obres en llengua catalana i castellana perquè, al cap i a la fi, Catalunya i Espanya són el marc de referència del nostre estudi en curs. Ara bé, vist que el nombre d'obres que podíem utilitzar ens semblava poc significatiu i, sobretot, perquè entenem que es tracta d'un servei poc desenvolupat encara a casa nostra que sempre prenem com a referència models estrangers, hem ampliat la cerca a altres llengües. Concretament, hem consultat obres en francès i italià, per ser llengües romàniques i perquè la realitat bibliotecària de França i Itàlia ens és propera i, en anglès, per ser la llengua dels països que més innoven (tant terminològicament com en la mateixa disciplina) i que més tradició tenen en aquest àmbit. També cal advertir que hem partit dels recursos que ofereix la biblioteca de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona perquè són prou representatius del nostre àmbit d'estudi.

A fi de sistematitzar millor la informació vam elaborar una fitxa de treball amb els següents camps: tipus d'obra (diccionari, enciclopèdia, thesaurus, etc.), a partir de la tipologia prèviament establerta), llengua, citació bibliogràfica completa, terminologia localitzada, definició, equivalència en altres llengües i un darrer camp per als comentaris que creguéssim oportuns en relació amb la cerca i la informació recuperada (per exemple, termes buscats i no localitzats).

Un problema que ens ha plantejat aquest treball ha estat com mostrar en aquesta comunicació totes les fonts consultades sense ocupar més espai del disponible i de la manera més entenedora possible (més d'una cinquantena d'obres de consulta i una altra cinquantena més només comptabilitzant les teòriques en llengua catalana i castellana, i sense comptar les revisades en altres llengües). Finalment hem optat per fer la citació completa a la bibliografia final dels diccionaris i enciclopèdies especialitzats perquè eren els més difícilment identificables; en canvi, hem desestimat la citació de les obres de consulta general i dels llenguatges documentals, les lleis i les directrius perquè són fàcilment identificables per a qualsevol professional bibliotecari. En relació amb les obres teòriques especialitzades només hem citat a la bibliografia final les obres que al nostre entendre són claus atenent-nos a l'evolució històrica del concepte que hem explicat anteriorment i centrant-nos exclusivament en els textos en català i en castellà.

4.2. Els termes de cerca

Donada la complexitat del tema, ens hem vist obligats a fer la cerca dels termes que han d'expressar el concepte de les biblioteques per a pacients tenint en compte diferents criteris i seguint sempre un mateix procediment:

1. Hem començat buscant pels termes més difosos o reconeguts, *biblioteca d'hospital* i *biblioteca per a pacients*, amb totes les seves variants possibles (*biblioteca hospitalària*, *biblioteca hospitalària per a malalts*, *biblioteca d'hospital per a malalts*, *biblioteca per a pacients ingressats*, *biblioteca per a malalts hospitalitzats*, etc.).
3. Independentment del resultat obtingut hem fet una segona cerca buscant termes relacionats amb les biblioteques especialitzades en ciències de la salut per tal de recollir aquells designacions que apleguessin la vessant educativa i formativa en relació amb la salut i la pròpia malaltia que hem comentat anteriorment (*biblioteques mèdiques*, *biblioteques de ciències de la salut*, *biblioteques especialitzades*, etc.).
4. A més, també hem fet cerques amb termes relacionats amb la biblioteca pública i els serveis especials per tal de recollir aquells serveis que parteixen d'un servei que depèn directament de la biblioteca pública de referència que té cada hospital.
5. Per últim, i només quan no hi havia cap resposta satisfactòria de les cerques anteriors, hem buscat termes com *mediateca* i *ludoteca*, entre altres, per referir-nos al tipus de fons que poden oferir aquestes biblioteques.

5. Anàlisi de les fonts consultades: el terme i el concepte

5.1. Anàlisi de les obres de consulta general

Les obres consultades són:

- Diccionaris de llengua: *DIEC*, *DRAE*, *Le petit Robert*, *Lo Zingarelli*, *The Oxford*.
- Enciclopèdies generals: *GEC*, *Diccionario Enciclopédico Salvat Universal*, *Gran Enciclopedia Larousse*, *Gran Espasa Universal*, *Wikipèdia*, *Encyclopaedia Americana*, *The New Encyclopaedia Britannica*.

Els diccionaris de llengua no recullen ni el terme ni el concepte de biblioteca per a pacients. Només hi ha entrades única i exclusivament per al terme *biblioteca* i ni tan sols en les diferents accepcions possibles es recull aquest tipus concret de servei; en el millor dels casos es fa referència a les biblioteques públiques com a exemple (i no pas com a accepció).

Ara bé, algunes enciclopèdies (especialment les anglosaxones), i dins del context de biblioteca pública, esmenten el dret dels ciutadans a l'accés a la informació i a l'obligació que tenen les biblioteques públiques d'arribar fins allà a on hi hagi usuaris que per la raó que sigui no poden accedir personalment a la biblioteca. Malauradament, no especifiquen quins poden ser aquests usuaris i una persona aliena al tema difícilment s'imaginarà als malalts ingressats en els hospitals (o als interns de les presons, per esmentar un altre servei que sovint es tracta paral·lelament).

Des d'un punt de vista estrictament lexicogràfic, s'entén que el terme *biblioteca per a pacients* o *biblioteca d'hospital* (per utilitzar les formes més freqüents) no apareguin en els diccionaris de llengua perquè la selecció que proposem és sobretot de diccionaris normatius. El que ja no ens sembla tan comprensible és que tampoc no aparegui cap entrada ni cap accepció a les enciclopèdies generals perquè són l'eina bàsica de consulta de qualsevol persona que vulgui informar-se sobre qualsevol tema. Com es pot esperar que els ciutadans reclamin el seu dret a tenir serveis bibliotecaris durant les seves hospitalitzacions si ni tan sols les obres de consulta generals, una font d'informació primària i essencial com a punt de partida les esmenta?

5.2. Anàlisi de les obres de consulta especialitzades

5.2.1. Bases de dades terminològiques

Les bases de dades consultades són: Cercaterm del TERMCAT (català), FRANCETERM (francès) i ASS. I. TERM (italià).

Aquestes bases de dades terminològiques són d'abast general en la mesura que recullen la terminologia de totes les disciplines que els organismes que les han creades han anat estudiant al llarg del temps. Però alhora són especialitzades perquè els termes que incorporen han estat prèviament analitzats i estudiats per especialistes (tant terminòlegs com bibliotecaris, en el nostre cas) i van més enllà dels diccionaris de llengua analitzats en l'apartat anterior.

En el cas que ara ens ocupa, només el Cercaterm del TERMCAT, de totes les bases de dades consultades, té referències a les biblioteques per a pacients. Concretament, dóna el terme *biblioteca hospitalària* com a forma preferent, i com a no preferents *biblioteca d'hospital* i *biblioteca per a pacients*. Apuntem només el fet que hi ha certa confusió a l'hora de triar les equivalències en castellà ja que no es corresponen exactament amb els termes catalans.

Tot i que la terminologia, per la seva naturalesa, se centra en la forma i no pas en la definició dels termes (objecte de la lexicografia), en certes ocasions al Cercaterm proposen definicions mínimes que serveixen, com en el nostre cas, per desambiguar el terme. La definició que es dóna des del TERMCAT és la mateixa que dóna Martínez de Sousa (2004) al seu diccionari. El problema rau en el fet que la definició queda descon-

textualitzada i no s'entén bé (*Biblioteca especial creada en un centre hospitalari per proporcionar la lectura adequada als malalts*) perquè la defineixen com una biblioteca especial quan en cap moment ens expliquen què és una biblioteca especial (especialitzada temàticament o adreçada a usuaris especials?).

En tot cas, el que és més important en relació amb el nostre treball és que des del TERMCAT s'opta per la forma *biblioteca hospitalària* enfront de totes les altres designacions possibles, seguint la forma que també prefereix la IFLA.

5.2.2. Diccionaris i enciclopèdies especialitzats

Tal i com ja s'ha explicat anteriorment, s'han consultat diccionaris d'equivalències (sense definicions en gairebé tots els casos) i diccionaris i enciclopèdies amb definicions (i majoritàriament sense equivalències); de tots ells se'n dóna una citació completa a la bibliografia final.

Els *diccionaris* (o *vocabularis*) *d'equivalències* tracten la confusió que existeix en relació amb aquesta temàtica de tres maneres diferents. Per una banda, hi ha les obres que opten per donar totes les equivalències possibles sense qüestionar-se quina és o hauria de ser la forma més correcta tant en la llengua d'origen com en la llengua a la qual es tradueix. Aquest seria el cas, per exemple, del *Vocabulari de biblioteconomia català, castellà* (1999) que tradueix, al marge de la seva correcció terminològica, del català al castellà i del castellà al català els termes següents: *biblioteca hospitalària* > *biblioteca hospitalaria*, *biblioteca d'hospital* > *biblioteca de hospital* i *biblioteca per a pacients* > *biblioteca para pacientes*. Per una altra banda, hi ha les obres que intenten reduir l'ambigüitat fent una tria dels termes que es tradueixen. Tenim, per exemple, el diccionari multilingüe de Benito (1999), que només planteja dos termes que queden definits per exclusió: *biblioteca hospitalària* (per als pacients) i *biblioteca mèdica* (especialitzada en medicina); obvia el terme *biblioteca per a pacients*. Curiosament, si analitzem altres entrades del mateix vocabulari ens trobem amb la sorpresa que en determinats casos sí que designa les biblioteques en funció dels seus usuaris: *biblioteca per a mariners*, *biblioteca per a obrers*, *biblioteca per a soldats*, etc. I, finalment, existeixen obres que proposen una forma preferent alhora que recullen la diversitat de denominacions possibles. Per exemple, a Lozano Palacios (2002) trobem: *patient library* > *biblioteca de pacientes* / *biblioteca de hospital*, *hospital library* > *biblioteca de hospital*.

Els *diccionaris i enciclopèdies especialitzats* de totes les llengües consultades no difereixen massa a l'hora d'establir les formes per a designar aquest tipus de biblioteques: combinen la paraula biblioteca amb un complement que o bé fa referència al lloc a on s'ofereix el servei (d'aquí *biblioteca d'hospital* i totes les variacions possibles) o bé indica l'usuari al qual va adreçat (per això trobem *biblioteca per a pacients* i totes les seves variacions). En el cas dels textos anglosaxons s'afegeix, a més, una nova variable que és el tipus d'informació que pot oferir la biblioteca; és per això que trobem les

biblioteques mèdiques o de ciències de la salut (i totes les variacions possibles). Que això no quedi tan clarament reflectit (o que, directament, s'ignori) en les llengües romàniques consultades, respon a un plantejament diferent del que ha de ser i del que ha d'oferir una biblioteca per a pacients tal i com comentarem a continuació.

Aquestes propostes més o menys unitàries pel que fa a la forma desapareixen quan ens referim al significat, a la definició del que s'entén com a biblioteca per a pacients. Les divergències es plantegen en tots i cadascun dels aspectes esmentats a l'apartat Marc conceptual d'aquesta mateixa comunicació. No tothom coincideix en quina ha de ser la funció d'aquestes biblioteques (recrear? informar? educar? curar?), en quins han de ser els seus usuaris (malalts? malalts i familiars? tot el personal de l'hospital?), en quins fons s'han de proporcionar o quina ha de ser la seva dependència institucional. Aquestes diferències són degudes principalment, al nostre entendre, a dues raons molt diferents: al fet que sovint les definicions són molt breus i no es dóna opció a explicar amb detall aquests matisos (que nosaltres considerem essencials) i, especialment, a les diferents tradicions i tendències bibliotecàries de cada país.

Així, doncs, a França i a Itàlia, per exemple, a on es considera essencial la vinculació entre biblioteca pública i biblioteca per a pacients (recordem els seus projectes de la *bibliothèque hors les murs* o la *biblioteche fuori di se*), aquesta qüestió es pren en consideració a l'hora de definir el servei. A Gran Bretanya i a Estats Units, en canvi, a on aquesta vinculació és nul·la s'obvia en totes les definicions i, per contra, se centren de manera gairebé exclusiva (especialment en les obres més recents) en la funció informadora i formadora en temes de salut (i sobretot en relació amb la pròpia malaltia) d'aquestes biblioteques. La raó, en aquest cas, cal anar-la a buscar al concepte que es té sobre els serveis mèdics i sanitaris i el dret a la informació que tenen els ciutadans en relació amb la seva salut. A Catalunya i a Espanya, malgrat els esforços que s'estan fent, es tracta encara d'una qüestió menor que es defineix a partir de la traducció de definicions d'altres obres (generalment anglosaxones i no pas gaire recents), sense representar en cap cas la realitat d'aquí ni una reflexió sobre com hauria de ser aquest servei (d'aquí que, per exemple, no es faci cap referència a una possible vinculació amb la biblioteca pública ni es reculli la seva funció d'informació sobre salut).

5.2.3. *Tesaurus i Llistes d'encapçalaments de matèria*

Els llenguatges documentals consultats són:

- *Tesaurus: UB-Autoritats; Díaz del Campo. Propuesta de términos para la indización en ciencias de la información; DOCUTES; Tesouro de biblioteconomía y documentación. CINDOC; UNESCO Thesaurus; ASIS Thesaurus of information science and librarianship.*
- *Llistes d'encapçalaments de matèria consultades: LEMAC, RAMEAU i LCSH.*

Els tesaurus i les llistes, malgrat ser llenguatges documentals clarament diferenciats tant pel seu abast com per la seva estructura, els hem analitzat conjuntament perquè tenen moltes coincidències a l'hora de representar aquest tipus de biblioteques.

Hi ha unanimitat pel que fa a la forma com s'han de designar aquestes biblioteques ja que tots els llenguatges segueixen la forma proposada per la IFLA: *biblioteques d'hospital*. Ara bé, les relacions semàntiques que les defineixen (relacions d'equivalència, jeràrquiques i associatives) així com la seva situació dins de l'estructura conceptual que hi ha en la base d'aquests llenguatges (especialment en el cas dels tesaurus), difereixen segons les fonts que s'han utilitzat i segons les realitats bibliotecàries de cada país.

Pel que fa a les relacions semàntiques, sovint aquestes fonts no es fan prou ressò de la sinonímia que existeix de manera que no ajudaran a una correcta recuperació dels conceptes a partir de la cerca al catàleg de matèries. Si consultem el tesaurus del CINDOC o el LCSH, per exemple, no proposen cap «emprat per» i, per tant, algú que busqui per *bibliotecas para pacientes* o *patient's libraries* només obtindrà silenci. Contràriament, el tesaurus DOCUTES o la llista RAMEAU, per exemple, ofereixen un ventall important de formes sinònimes (*biblioteca de pacientes*, *biblioteca para pacientes*, *biblioteca para pacientes de hospitales* i *hôpitaux-bibliothèques*, *bibliothèques d'hôpital*, *bibliothèques et hospitalisés*, *hospitalisés et bibliothèques*) que reconduiran la cerca de l'usuari, objectiu fonamental d'aquest tipus de relacions.

En quant a la ubicació del concepte dins d'una estructura conceptual, la diversitat és molt més gran i reflecteix les diferents interpretacions que es donen a la naturalesa d'aquest servei bibliotecari. Només a tall d'exemple, trobem com a «terme genèric» des de *biblioteques especials (destinadas a un tipo concreto de usuario)*, fins a *biblioteques mèdiques*, passant per *biblioteques institucionals*, *biblioteques especialitzades* o, fins i tot, *hospitals*. Les altres relacions semàntiques, d'especificitat dins de la jerarquia i associatives estan molt poc treballades. Com a «terme específic» només hi ha *bi-blioteràpia* en tres casos i com a «terme relacionat» ens proposen *biblioteques especialitzades* i *ciències de la salut-biblioteques* en un únic cas.

5.3. Obres teòriques especialitzades en biblioteconomia

La característica fonamental d'aquestes obres en relació amb el nostre objecte d'estudi és la disparitat, la poca unanimitat tant pel que fa a la forma com al concepte. Les raons s'han d'analitzar no només des d'una perspectiva sincrònica (la diversitat de concepcions del que ha de ser una biblioteca per a pacients a dia d'avui tal i com ja hem comentat anteriorment) si no també diacrònica (l'evolució d'aquest concepte al llarg dels anys i que hem apuntat breument en un altre apartat); aquestes variacions afecten, inevitablement, a la forma en com es designen aquestes biblioteques.

A continuació, i només a tall d'exemple, citem les formes que hem identificat més freqüentment:

— Català:

- Biblioteca d'hospital
- Biblioteca hospitalària
- Biblioteca per a pacients

— Castellà:

- Biblioteca de hospital
- Biblioteca de hospital destinada a los pacientes
- Biblioteca de hospitalizados
- Biblioteca de los enfermos
- Biblioteca hospitalaria
- Biblioteca hospitalaria de enfermos
- Biblioteca hospitalaria para usuarios de hospitales
- Biblioteca de pacientes
- Biblioteca para el enfermo del hospital
- Biblioteca para enfermos
- Biblioteca para enfermos hospitalizados
- Biblioteca para pacientes
- Biblioteca para pacientes de hospitales
- Biblioteca para pacientes hospitalizados
- Biblioteca para usuarios de hospitales

— Francès:

- Bibliothèque d'hôpitaux
- Bibliothèque des publiques empêchés
- Bibliothèque du tiers réseau
- Bibliothèque pour les malades
- Médiathèque

— Italià:

- Biblioteca d'ospedale
- Biblioteca del paziente
- Biblioteca in ospedale
- Biblioteca ospedaliera
- Biblioteca per degenti
- Biblioteca per i pazienti

— Anglès:

- Hospital libraries
- Lounge room
- Patient's libraries
- Playroom
- Medical libraries
- Recreation room
- Restroom
- Teenroom

Observem que tot i que en línies generals apareixen les formes ja identificades en les altres fonts consultades, com que es tracta de textos que han de definir molt clarament el seu objecte d'estudi, no es poden permetre ambigüitats de cap tipus i es veuen obligats a matisar les formes bàsiques de biblioteca d'hospital i biblioteca per a pacients:

- biblioteca + hospital + alguna referència als usuaris (*biblioteca hospitalaria de enfermos*, per exemple)
- biblioteca + pacients + alguna referència al lloc (*biblioteca para enfermos hospitalizados*, per exemple)

I és que qualsevol persona que vulgui estudiar aquest tipus de servei bibliotecari s'ha d'enfrontar ja des del primer moment amb aquesta ambigüitat que condiciona constantment el seu treball (tant de cerca com de desenvolupament teòric); és més, molts d'aquests textos es veuen obligats a començar amb una definició i una justificació en relació amb la terminologia que empraran (sobretot en el cas dels textos no anglosaxons) per tal d'evitar confusions.

A banda, hi ha totes les designacions del servei que se situen fora d'aquesta dicotomia tan present a les obres de consulta especialitzada i que són deutores del format dels documents que proporcionen (mediateques), del tipus de serveis que ofereixen (*biblioteca d'aula hospitalària, ludoteca, restroom, longe room, recreation room, playroom*), de l'usuari al qual s'adrecen (*teenroom*) o el nom de l'entitat que les finança o promou (Ciber@ules hospitalàries de la Fundació «la Caixa», «Minibiblioteques» de la Fundación Juan Grijalbo Serres o Starlight Sites de la Starlight and Starbright Children's Foundation).

Les lleis relacionades amb els pacients, un cop han afirmat el dret a ser informats adequadament, no desenvolupen les vies i els instrument per fer-ho; només en el cas de la llei anglesa que defineix el seu NHS (*National Health Service*) esmenta la necessitat de dotar les biblioteques públiques d'un servei d'informació sobre salut a banda de desenvolupar un servei propi d'informació mèdica. (Rodríguez Parada; Vall Casas,

2006b). En relació amb les lleis dels sistemes bibliotecaris, en general, no recullen les biblioteques per a pacients com a tals malgrat que expliciten que la biblioteca pública ha d'arribar a tots els ciutadans (el com ja no forma part de l'articulat de la llei).

Pel que fa a la normativa, hem analitzat la norma UNE 50-113-92 de vocabulari específic de documentació i informació i les *Pautas para bibliotecas al servicio de pacientes de hospital, ancianos y discapacitados en centros de atención de larga duración* de la IFLA. La UNE només contempla la designació *biblioteca especializada* (*se puede aplicar también, a bibliotecas destinadas fundamentalmente a ciertas categorías de usuarios (por ejemplo, las de hospitales) o a las que se dedican a determinados documentos*), amb tota l'ambigüitat i confusió que això genera contravenint així la seva funció fonamental de fixar la terminologia. En canvi, a les *Pautas* es proposa *biblioteca de hospital* com a forma preferent alhora que es fa ressò de l'ambigüitat existent en totes i cadascuna de les traduccions a les diferents llengües d'aquesta norma. La mateixa IFLA, a més, històricament, té una secció dedicada explícitament a les biblioteques d'hospitals. Actualment, aquestes biblioteques formen part de la Divisió III (*Libraries serving the general public*, concretament la secció *Libraries serving disadvantaged persons*) tot i que si la tendència generalitzada a oferir una informació sobre la pròpia malaltia es va imposant, no descartem la possibilitat futura de replantejar la seva situació ja que les biblioteques especialitzades en ciències de la salut formen part de la Divisió II (*Special libraries, Health and biosciences libraries section*).

5.3. Conclusions a l'anàlisi

Sintetitzant el que hem descrit fins ara en relació a la consulta bibliogràfica que hem realitzat, arribem a les següents conclusions:

1. Les *obres de consulta generals* no aporten informació directa ni sobre la forma ni sobre el contingut del nostre objecte de treball. Ara bé, la seva absència no deixa de ser una dada prou significativa pel que fa al desconeixement sobre qualsevol qüestió relacionada amb les biblioteques per a pacients i a la biblioteconomia en general.
3. La *base de dades terminològica* consultada proposa la mateixa forma que la IFLA, la institució més important en l'àmbit bibliotecari: *biblioteques d'hospital*.
4. Els *diccionaris especialitzats d'equivalències*, en general, reflecteixen el caos tot i que, si hi ha alguna forma que es pugui considerar preferent és, novament, les *biblioteques d'hospital* que proposa la IFLA. De tota manera, l'absència de definicions en la majoria dels casos fomenta l'ambigüitat semàntica.
5. Els *diccionaris i enciclopèdies especialitzats amb definicions* no difereixen massa a l'hora d'establir les formes per a designar aquest tipus de biblioteques: *biblioteca d'hospital* i *biblioteca per a pacients* (amb totes les variants possibles). Ara

bé, quan revisem les definicions les divergències són nombroses (quina ha de ser la funció d'aquestes biblioteques? quins han de ser els seus usuaris? quins fons s'han de proporcionar? quina ha de ser la seva dependència institucional?).

6. Els *thesaurus* i les *l·listes d'encapçalaments de matèria* utilitzen unànimement el terme proposat per la IFLA: *biblioteques d'hospitals*. Difereixen, però en les relacions semàntiques que les defineixen i en la seva situació dins de l'estructura conceptual que hi ha en la base d'aquests llenguatges.
7. Les principals divergències les trobem a la *bibliografia teòrica especialitzada* ja que en aquest context altament especialitzat calen qualificatius per a desambiguar tots els termes més comunament usats: *biblioteca d'hospital* i *biblioteca per a pacients*.
8. Finalment, les *lleis* no aporten cap informació prou rellevant des del punt de vista de la forma però sí del contingut perquè obren la porta a la funció informativa i educativa de la biblioteca per a pacients. Les *Pautas* de la IFLA són, certament, el document més important ja que és el que ha determinat i condicionat tota la terminologia al nostre entendre.

6. Una proposta amb data de caducitat

El títol d'aquesta comunicació és ja tota una declaració d'intencions, un posicionament per la nostra part que, després d'aquesta revisió bibliogràfica, es fa difícil de mantenir perquè la forma que té més força i més presència és *biblioteca d'hospital*.

El principal inconvenient del terme *biblioteca d'hospital* és l'ambigüitat que genera respecte de les biblioteques especialitzades en ciències de la salut que també es troben, majoritàriament, en els hospitals. Certament, la tendència actual que ens arriba des del món anglosaxó és la fusió d'aquestes dues biblioteques per tal d'optimitzar recursos a l'hora de proporcionar informació sobre la pròpia malaltia dels pacients. El panorama però, és encara difús i poc clar, especialment a Catalunya i Espanya, perquè tot i que sí que és cert que les biblioteques mèdiques generen la informació, en la majoria dels casos són uns altres professionals i en un altre espai a on això es realitza. Per contra, el principal avantatge del terme *biblioteca d'hospital* és que no exclou cap tipus d'usuari potencial, des dels propis malalts als familiars i acompanyants fins al personal de l'hospital passant per un ventall ben ampli de possibilitats.

En relació amb la *biblioteca per a pacients*, l'ambigüitat torna a ser present i el principal inconvenient és, justament, aquesta designació tan específica dels usuaris als quals va adreçat el servei: no tenen dret a accedir-hi els familiars i acompanyants dels malalts tot i trobar-se en la mateixa situació d'impossibilitat d'accés a la informació, el lleure i la cultura que proclama el *Manifest de la Unesco per a les biblioteques públiques*? L'avantatge més remarcable és la distinció clara respecte de la biblioteca mèdica; no hi ha ambigüitat possible.

Totes dues designacions, a més, generen dubtes en relació amb la seva forma:

- No evidencien la funció que tenen (lleure, formació, informació, educació: no més una o totes les funcions alhora?)... però tampoc no ho fan la majoria de serveis bibliotecaris (biblioteques universitàries, biblioteques públiques, biblioteques nacionals) ja que no sempre el nom explicita la funció.
- La utilització de la forma biblioteca implica, etimològicament que ofereixen llibres mentre que el futur d'aquest servei es troba, al nostre entendre, en l'ús de les TIC i tots els formats possibles que generen, tant o més que els documents en suports tradicionals (des dels DVDs i els videojocs fins als audiollibres). Cal designar-les mediateques? o ludoteques quan també ofereixen jocs?... però tampoc la resta de biblioteques se ceneixen només, a dia d'avui, als llibres i malgrat tot continuen denominant-se biblioteques majoritàriament, si més no a Catalunya i Espanya.
- En cap cas es planteja una vinculació amb les biblioteques públiques tot i l'evident relació que hi ha o hi hauria d'haver... però tampoc es fa evident en molts dels altres serveis que ofereix la biblioteca pública com són els préstecs a domicili o les activitats d'animació a la lectura.

Vistes aquestes raons ens caldria trobar un terme que recollís totes aquestes consideracions i algunes més que no hem tingut ocasió de detallar en aquesta comunicació. Però, realment, cal que satisfem tots aquests matisos?

Ens agrada mantenir biblioteca perquè s'entronca en la nostra tradició (les nostres biblioteques públiques són veritables mediateques i malgrat tot continuem designant-les biblioteques: el concepte de biblioteca ha superat el suport que inicialment la definia) i perquè esdevé un signe de continuïtat respecte de la vida que continua a l'exterior de l'hospital (una biblioteca per a pacients és el mateix que una biblioteca pública amb uns certs matisos contextuals).

L'ús del complement «per a pacients» o d'hospital és més difícilment justificable. Creiem que el terme adequat no es pot donar perquè es tracta d'un concepte encara poc definit entre els especialistes i majoritàriament desconegut entre els usuaris potencials, els ciutadans. Potser a partir de l'impuls que aquestes biblioteques poden tenir arran de la llei sobre l'autonomia i el dret a la informació dels malalts i a la consolidació d'un sistema de lectura pública tant a Catalunya com a Espanya, estarem en condicions de definir clarament el que ha de ser (i com ha de ser) una biblioteca d'aquestes característiques per tal que, veritablement, el nom faci la cosa. Mentre no arriba aquest dia nosaltres proposem, humilment, utilitzar el terme biblioteca per a pacients per tal de distingir-la clarament de les biblioteques adreçades única i exclusivament als metges i perquè els malalts identifiquin clarament que es tracta d'un servei adreçat a ells de manera especial.

7. Bibliografia

7.1. Bibliografia teòrica

- CAPDEVILLE, J. (1934). «Les bibliothèques d'hôpitaux en Espagne». En: *Actes du Comité International des Bibliothèques. 7me Session*. Madrid, 28-29 mai 1934. La Haye: Martinus Nijhoff, 53-56.
- CUGUERO, M. C.; BOADA, M. T.; ALLUÉ, V. (1995). *El Servei de Biblioteques del Front: 1936-1939*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- FEDI MOLLEVÍ, R. (1980). *La biblioteca de pacientes hospitalizados*. Memoria de fin de carrera, presentada en la «Escola de Bibliologia de Barcelona» per la alumna Rosa Fedi Molleví.
- GARCÍA PÉREZ, M. S. (2002). «Bibliotecas para pacientes en los hospitales españoles». *Boletín de la Asociación Andaluza de Bibliotecarios*, vol. 17, núm. 69, 25-36.
- HERRÁEZ, J. (1998). «El Programa Bibliotecas de Pacientes del Ministerio de Cultura (1989-1993)». En: *5as Jornadas de Bibliotecas Infantiles y Escolares: ¿Dónde están los lectores? La contribución de la biblioteca pública frente a los procesos de exclusión*. Salamanca, 1998. Salamanca: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 171-178.
- Jornada de Biblioteques per a Malalts als Hospitals (1a: 1997: L'Hospitalet de Llobregat) (1997). *La cultura cura?*. 10 d'octubre de 1997. Sala d'actes de l'Hospital Prínceps d'Espanya. Ponències i comunicacions. [L'Hospitalet de Llobregat: s. n.].
- MAYOL, C. (1992). «Servicios especiales de lectura en bibliotecas públicas». En: *VII Jornadas Bibliotecarias de Andalucía: Bibliotecas y Educación*. Jaén, 24-26 de octubre de 1991. Jaén: Asociación Andaluza de Bibliotecarios, 155-200.
- MIRALDA, M. (1934). *Les Biblioteques d'Hospital a Catalunya*. Barcelona: Impremta de la Casa de la Caritat.
- RODRÍGUEZ ALONSO, A. (2003). «Las bibliotecas para pacientes ante la Ley 41/2002 básica reguladora de la autonomía del paciente y de derechos y obligaciones en materia de información y documentación clínica». *Boletín de la Asociación Asturiana de Bibliotecarios, Archiveros, Documentalistas y Museólogos*, 2, 11-24.
- RODRÍGUEZ ALONSO, A. (1993). «Los servicios especiales en España: las bibliotecas de hospitales y las bibliotecas de prisiones». *Boletín de la Asociación Asturiana de Bibliotecarios, Archiveros, Documentalistas y Museólogos*, 4, 15-21.
- RODRÍGUEZ ALONSO, A.; ARRAZOLA MORENO, H. (2001). «Las bibliotecas para pacientes en la sociedad de la información: una reflexión sobre estos servicios para el siglo XXI». En: *IX Jornadas de información y documentación en ciencias de la salud*. Cáceres, 24-26 de septiembre de 2001, 311-327.
- RODRÍGUEZ DEL CASTILLO MARTÍN, M.; PALERMO PINILLOS, J. (1990). «Lectura para pacientes y su doble finalidad. Recrear e informar. Proyecto de implantación de lectura pública en el hospital Virgen de las Nieves de Granada». En: *III Jornadas de Documentación e Información de Ciencias de la Salud*. Sevilla, 14-16 de marzo de 1990. Sevilla: Junta de Andalucía. Consejería de Salud: Instituto Nacional de la Salud, 119-128.
- RODRÍGUEZ PARADA, C.; VALL CASAS, A. (2006a). *Les biblioteques per a infants malalts als hospitals: a la recerca d'un espai propi*. En: *10es Jornades catalanes d'informació i documentació*. Barcelona, 25 i 26 de maig de 2006. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 433-451. <http://www.recercat.net/bitstream/2072/2203/1/comunicacio.pdf>. [Consulta: 27/01/2008].
- RODRÍGUEZ PARADA, C.; VALL CASAS, A. (2006b). «El derecho a la información del enfermo hospitalizado». *Boletín de la ANABAD*, LVI, 3, 165-185.

- RODRÍGUEZ PARADA, C.; VALL CASAS, A. (2005). «Les biblioteques per a pacients poden existir al marge de la biblioteca pública?: una panoràmica internacional». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, juny, 14. http://www2.ub.edu/bid/consulta_articulos.php?fichero=14rodrig.htm. [Consulta: 27/01/2008].
- RODRÍGUEZ PARADA, C.; VALL CASAS, A. (2004). «Educació en el lleure i l'ús de les tecnologies de la informació als hospitals pediàtrics: un estat de la qüestió». En: *9es Jornades Catalanes d'Informació i Documentació*. Barcelona, 25 i 26 de novembre de 2004. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 341-359. <http://www.recercat.net/bitstream/2072/2176/1/comunicacio.pdf> [Consulta: 27/01/2008].
- TOLSADA, F. (1951). «Bibliotecas de hospitales en España. La del Hospital Provincial de Madrid». *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, LVII, 2, 447-454.
- VALL CASAS, A. (2007a). Reflexiones en torno a un perfil profesional: los bibliotecarios de las bibliotecas para pacientes en España. En: *XII Jornadas Nacionales de Información y Documentación en Ciencias de la Salud*. Zaragoza, 24-26 de octubre de 2007. Zaragoza: Instituto Aragonés de Ciencias de la Salud. <http://eprints.rclis.org/archive/00011846/>. [Consulta: 27/01/2008].
- VALL CASAS, A. (2007b). «La visibilidad de las bibliotecas para pacientes o cómo se oculta aquello que debería mostrarse: los casos de Andalucía, la Comunitat Valenciana y Euskadi». En: *10es Jornadas Españolas de Documentación: E-información: integración y rentabilidad en un entorno digital*. Santiago de Compostela, 9-11 de mayo de 2007. Madrid: FESABID, 337-344.

7.2. Bibliografia de diccionaris i enciclopèdies especialitzats

Català

Vocabulari de biblioteconomia català, castellà (1999). Barcelona: Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona.

Castellà

- BENITO, M. (1999). *Diccionario multilingüe de términos bibliotecarios: español-catalán-francés-inglés-alemán-sueco*. Boras: Taranco.
- Diccionario enciclopédico de ciencias de la documentación* (2004). J. LÓPEZ YEPES, ed. Madrid: Síntesis.
- Diccionario inglés-español, español-inglés para archivística, biblioteconomía, documentación y museología* (2004). A. MORENO REQUES, ed. Madrid: Estudio de Técnicas Documentales.
- GARCÍA EJARQUE, L. (2000). *Diccionario del archivero bibliotecario*. Gijón: Trea.
- Glosario ALA de bibliotecología y ciencias de la información* (1988). H. YOUNG, ed. Madrid: Díaz de Santos.
- LOZANO PALACIOS, A. (2002). *Vocabulario inglés-español, español-inglés para los estudios de bibliodocumentación*. Granada: l'autor.
- MARTÍNEZ DE SOUSA, J. (2004). *Diccionario de bibliología y ciencias afines*. Gijón: Trea.

Francès

Dictionnaire encyclopédique de l'information et de la documentation (1997). Paris: Nathan.
Dictionnaire encyclopédique du livre (2002). P. FOUCHÉ [et al.], dir. Paris: Éditions du Cercle de la librairie.

Anglès

ALA World encyclopedia for library and information services (1986). Chicago: American Library Association.
International encyclopedia of information and library science (1938-2002). O. NEURATH [et al.], ed. Chicago: University of Chicago Press.
Clason, W. E. (1989). *Elsevier's dictionary of library science, information and documentation: in six languages, english-american, french, spanish, italian, dutch and german*. Amsterdam: Elsevier.
Encyclopedia of Library and Information Science (2003). M. DRAKE, ed. New York: Marcel Dekker.
REITZ, J. M. (2004). ODLIS. Westport: Libraries Unlimited. <http://lu.com/odlis>. [Consulta: 27/01/2008].